

Sivistysvaliokunnalle
Viite: HE 191/2025 vp

HE 191/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta (yhden opiskeluoikeuden säännös)

Lausunnon pääkohdat:

- ✓ Arene pitää hallituksen esityksen taustalla olevaa tavoitetta hyvänä eli opiskelupaikan tarjoamista mahdollisimman monelle ilman korkeakoulututkintoa tai opiskelupaikkaa olevalle.
- ✓ Ohjaustarpeet kasvavat muutoksen myötä sekä toisella asteella että korkea-asteella.
- ✓ Uusiin koulutuksellisiin tarpeisiin tutkinnon suorittamisen aikana pitäisi pystyä vastaamaan myös uudenlaisin koulutuksellisten tuottein eli räätälöimällä esimerkiksi avointa korkeakouluopetusta enemmän sivuainetarkoituksiin.
- ✓ Monen meneillä olevan yhtäaikaisen ja ison koulutuspoliittisen uudistuksen vaikutusten yhteis- ja kokonaisarviointia ei ole tehty.
- ✓ Ensikertalaisuuden painottaminen sekä opiskelijavalinnassa että korkeakoulujen rahoituksessa, aikuiskoulutustuen lakkauttaminen, opiskelijatoimeentulon heikentäminen, korkeakoulututkinnon maksullisuuden mahdollistaminen avoimessa korkeakoulutuksessa, opintosetelikokeilu ovat uudistuksia, joiden yhteisvaikutusta erityisesti pidemmällä aikavälillä olisi nyt kiireesti arvioitava ja skenarioitava.
- ✓ Monen uudistusten kanssa samaan aikaan tämä(kin) hallitus on leikannut ammattikorkeakoulujen perusrahoitusta. Vuonna 2028 ja siitä eteenpäin perusrahoituksen taso laskee jo 54 miljoonaa euroa vuositasolla, mikä tarkoittaa lähes 6 prosentin laskua perusrahoitukseen. Kymmenen vuoden aikana yhden ammattikorkeakoulututkintoon käytettävä raha on puolittunut (kuva kehityksestä lausunnon lopussa).
- ✓ Korkeakoulu hoitaa koulutuksen ja tutkimuksen tehtäviään kokonaisuutena, johon vaikuttaa jokainen rahoituksen ja toiminnan ohjauksen muutos. Tätä kokonaisuutta tulisi arvioida aina jokaisen uudistuksen kohdalla.

Arene lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Esityksen mukaan yksilön ottaessa opintojen aikaan vastaan uuden opiskelupaikan menettäisi hän voimassa olevat saman ja alemman tasoiset opiskeluoikeudet. Sääntö on jo tällä hetkellä käytössä siirtohauissa, mutta nyt se laajenee koskemaan myös korkeakoulujen yhteishakua ja erillisvalintoja. Peräkkäin kaksi tutkintoa voisi edelleen suorittaa. On siis mahdollista, että joidenkin kohdalla uudistus pidentää kokonaisopiskeluaikaa, koska uusi tutkintopaikka haetaan vasta toisten opintojen päätyttyä kokonaan.

Arene pitää hallituksen esityksen taustalla olevaa tavoitetta hyvänä eli opiskelupaikan tarjoamista mahdollisimman monelle ilman korkeakoulututkintoa tai opiskelupaikkaa olevalle. Koulutustason noston tavoite yhdessä valtiontalouden haasteiden kanssa tekee priorisoinnin välttämättömäksi. Korkeakoulutuksen kasautumisen ehkäiseminen on perusteltua tästä näkökulmasta.

Perustavoitteen eli koulutustason noston näkökulmasta juuri tämä yksittäinen keino ei ole kovin tehokas. Opiskeluvoikeudesta luopumalla korkeakoulupaikka ei ”palaudu uusiokäyttöön”. Säännös saattaa kuitenkin edistää tavoitteellisempaa opiskelua, mutta aiempien uudistusten valossa tämä ei liene kovin realistinen odotus. Opetusresurssia uudistus tuskin vapauttaa, sillä uudistus tehostaa korkeakoulupaikkojen käyttöä, jolloin uusi suoritettu tutkinto on yhä useammin myös aidosti uusi opiskelija.

Ohjauksen merkitys korostuu sekä toisella että korkea-asteella, jotta opiskelija tietää ja ymmärtää uudistuksen. Opiskelija tarvitsee enemmän ohjausta myös ymmärtääkseen opiskelumahdollisuudet, mikäli toista opiskelupaikkaa käytetään enemmin osaamisen laventamiseen kuin varsinaiseen tarpeeseen suorittaa toinen tutkinto. Myös näihin koulutuksellisiin tarpeisiin tutkinnon suorittamisen aikana pitäisi pystyä vastaamaan räätälöidymmin. Alanvaihtajien asemaa ei saisi kategorisoida eikä tehdä liian vaikeaksi.

Monen uudistuksen kokonaisvaikutukset ovat nyt arvioimatta

Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta huomio kiinnittyy myös siihen, että muutoksen kohteena olevasta ryhmästä $\frac{3}{4}$ opiskelee yliopistossa. Millaisia vaikutuksia uudistuksella on välillisesti ammattikorkeakouluihin ja sinne hakeutumiseen? Uudistusta valmistellessa ei olekaan tehty kunnollista vaikutusten arviointia. Erittäin lyhyenä aikana on tehty tai on valmistelussa monta uudistusta, joiden yhteisvaikutus opiskelijoiden käyttäytymiseen, Suomen inhimilliseen ja osaamispääomaan, osaamisen kehittämisen mahdollisuuksiin työuralla sekä korkeakoulujen toimintaan on arvioimatta kokonaisuutena täysin. Korkeakouluille tällaisista muutoksesta aiheutuu myös toki väistämättä hallinnollista kuormaa, jonka vaikutukset ovat jääneet arvioimatta.

Ensikertalaisuuden painottaminen sekä opiskelijavalinnassa että korkeakoulujen rahoituksessa, aikuiskoulutustuen lakkauttaminen, opiskelijatoimeentulon heikentäminen, korkeakoulututkinnon maksullisuuden mahdollistaminen avoimessa korkeakoulutuksessa ovat uudistuksia, joiden yhteisvaikutusta erityisesti pidemmällä aikavälillä olisi nyt kiireesti arvioitava ja skenarioitava.

Tarkoittavatko yhden opiskelupaikan säännös yhdessä avoimessa korkeakoulussa suoritettujen maksullisuuden sekä muiden edellä mainittujen uudistusten kanssa käytännössä siirtymistä toisen tutkinnon maksullisuuteen? Jos näin on, sen vaikutukset yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin, niissä opiskeleviin ja opiskelleisiin sekä eri aloilla opiskeleviin vaihtelevat valtavasti.

Koulutustason nosto on tehtävissä, mutta ei yhtä aikaa hyvin, halvalla ja nopeasti

Näiden uudistusten lisäksi hallituksen lanseeraama opintoseteli pyrkii auttamaan koulutustason noston tavoitteessa. Suurin pullonkaula ovat kuitenkin ammatillisen perustutkinnon suorittaneet, joista vain neljännes siirtyy seitsemän vuoden kuluessa valmistumisesta (ammatti)korkeakoulutukseen. Ilman aktiivisia toimia tämä opintoseteleihin käytettävä lisäpanostus (lähes 60 milj €) käytetään opintomaksuihin lukiolaisiin, jotka siirtyvät muutaman vuoden viipeellä korkeakouluun joka tapauksessa.

Kasvatut tutkintotavoitteet ja vähenevä perusrahoitus tarkoittavat yhtälönä myös osaamisiltaan ja korkeakouluvalmiuksiltaan yhä moninaisempaa opiskelijajoukkoa ammattikorkeakouluissa. Aloituspaiikkojen lisääminen sekä yliopistoissa että ammattikorkeakouluissa tarkoittaa, että yhä useampi ammattikorkeakouluopiskelija tulee opintoihin ammatillisen koulutuksen polkua pitkin.

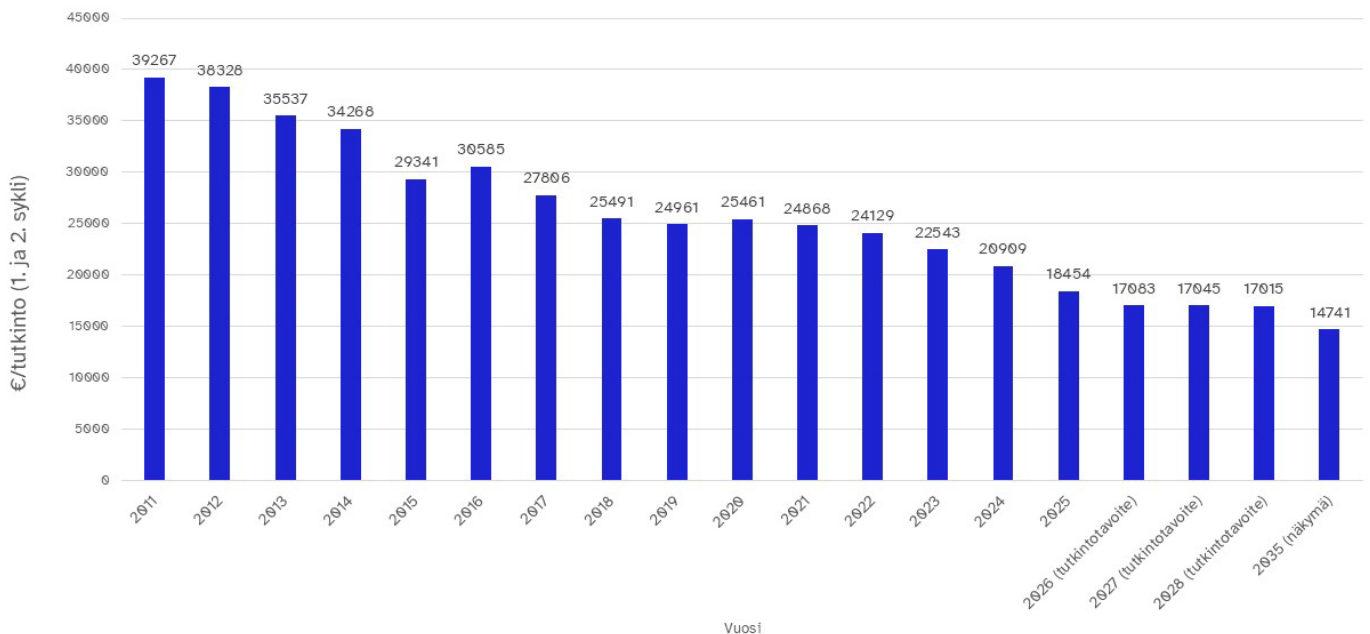
Näiden uudistusten kanssa samaan aikaan tämä hallitus on leikannut ammattikorkeakoulujen perusrahoitusta. Vuonna 2028 ja siitä eteenpäin perusrahoituksen taso laskee jo 54 miljoonaa euroa vuositasolla, mikä tarkoittaa lähes 6 prosentin lasku perusrahoitukseen. Vuoden 2028 pysyvä leikkaus vastaa ammattikorkeakoulujen rahoitusmallissa noin 3 800 vuosittaisen tutkinnon rahoitusta.

Korkeakoulu hoitaa koulutuksen ja tutkimuksen tehtäviään kokonaisuutena, johon vaikuttaa jokainen rahoituksen ja toiminnan ohjauksen muutos. Tätä kokonaisuutta tulisi arvioida aina jokaisen uudistuksen kohdalla. Erityisen tärkeää on arvioida vaikutusta suhteessa tärkeimpiin koulutus- ja tutkimuspoliittisiin uudistuksiin.

Resurssien vähentyminen on myös aiheuttanut sen, että uusien jatkuvan oppimisen tuotteiden kehittäminen on hyvin haasteellista. Yhteisvaikutuksena leikkaukset ja lainsäädäntöön tehdyt muutokset vaikuttavat todennäköisesti henkilöiden mahdollisuuksiin uudistaa osaamistaan työelämän vaatimusten mukaisesti.

Ammattikorkeakoulujen inflaatiokorjattu perusrahoitus tutkintoa kohden (korkeakouluindeksi, vertailuvuosi 2011)

Arene

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jari Multisilta

puheenjohtaja

Ida Mielityinen

toiminnanjohtaja